

УДК 343.1

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.3.36>

ПОРЯДОК ПРОДОВЖЕННЯ СТРОКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ЗАКОНОДАВЧІ ГАРАНТІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ

Гроховська К.О.,

*студентка Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ORCID: 0009-0006-3160-0852

e-mail: katyagrokhovska27@gmail.com

Гроховська К.О. Порядок продовження строків досудового розслідування: законодавчі гарантії та практичні проблеми.

У науковій роботі досліджується порядок продовження строків досудового розслідування як важливий елемент кримінального процесуального механізму забезпечення ефективного правосуддя. Актуальність теми зумовлена необхідністю досягнення балансу між забезпеченням оперативності кримінального провадження та дотриманням прав і свобод учасників процесу, насамперед підозрюваних і потерпілих.

У роботі проаналізовано чинне кримінальне процесуальне законодавство, яке регулює підстави, порядок та межі продовження строків досудового розслідування. Особлива увага приділяється законодавчим гарантіям, спрямованим на недопущення необгрунтованого затягування розслідування, зокрема судовому контролю за прийняттям відповідних рішень, встановленню чітких процесуальних строків, а також визначенню кола уповноважених суб'єктів, які мають право ініціювати та ухвалювати рішення про їх продовження.

Досліджено практичні проблеми, що виникають у процесі застосування зазначених норм. Серед них виокремлено неоднозначність тлумачення окремих положень законодавства, формальний підхід до обгрунтування клопотань про продовження строків, перевантаженість слідчих суддів, а також випадки порушення принципу розумності строків кримінального провадження. Особливо звертається увага на проблеми забезпечення ефективного судового контролю та дотримання стандартів справедливого судочинства.

У роботі обгрунтовується необхідність удосконалення правового регулювання порядку продовження строків досудового розслідування, зокрема шляхом конкретизації підстав для їх продовження, підвищення вимог до обгрунтованості процесуальних рішень та посилення відповідальності за порушення встановлених строків. Також підкреслюється важливість врахування практики міжнародних інституцій та імплементації європейських стандартів у сфері кримінального процесу.

Зроблено висновок, що ефективне функціонування механізму продовження строків досудового розслідування можливе лише за умови належного поєднання законодавчих гарантій, судового контролю та практики їх послідовного застосування, що сприятиме забезпеченню прав людини та підвищенню довіри до системи кримінальної юстиції.

Ключові слова: досудове розслідування, процесуальні строки, продовження строків, кримінальний процес, судовий контроль, права учасників провадження.

Hrokhovska K.O. Procedure for extending pre-trial investigation deadlines: legislative guarantees and practical problems.

The scientific work examines the procedure for extending the terms of pre-trial investigation as an important element of the criminal procedural mechanism for ensuring effective justice. The relevance of the topic is due to the need to achieve a balance between ensuring the efficiency of criminal proceedings and respecting the rights and freedoms of the participants in the process, primarily suspects and victims.

The work analyzes the current criminal procedural legislation, which regulates the grounds, procedure and limits for extending the terms of pre-trial investigation. Particular attention is paid to legislative guarantees aimed at preventing unjustified delay in the investigation, in particular, judicial control over the adoption of relevant decisions, the establishment of clear procedural deadlines, as well as the definition of the circle of authorized entities who have the right to initiate and adopt decisions on their extension.

Practical problems that arise in the process of applying the specified norms are investigated. Among them, the ambiguity of the interpretation of certain provisions of the legislation, the formal approach to substantiating requests for extension of terms, the overload of investigating judges, as well as cases of violation of the principle of reasonableness of the terms of criminal proceedings are highlighted. Separate attention is paid to the problems of ensuring effective judicial control and compliance with fair trial standards.

The work justifies the need to improve the legal regulation of the procedure for extending the terms of pre-trial investigation, in particular by specifying the grounds for their extension, increasing the requirements for the validity of procedural decisions and strengthening responsibility for violation of established terms. The importance of taking into account the practice of international institutions and the implementation of European standards in the field of criminal procedure is also emphasized.

The conclusion is made that the effective functioning of the mechanism for extending the terms of pre-trial investigation is possible only under the condition of a proper combination of legislative guarantees, judicial control and the practice of their consistent application, which will contribute to ensuring human rights and increasing trust in the criminal justice system.

Key words: pre-trial investigation, procedural deadlines, extension of deadlines, criminal trial, judicial control, rights of participants in the proceedings.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку кримінального процесуального законодавства України характеризується підвищеною увагою до забезпечення прав і свобод людини, зокрема в частині дотримання розумних строків кримінального провадження. Одним із ключових елементів цієї системи є інститут строків досудового розслідування та порядок їх продовження, закріплений у Кримінальний процесуальний кодекс України.

Незважаючи на наявність детального нормативного регулювання, практика застосування положень, що визначають порядок продовження строків досудового розслідування, свідчить про наявність суттєвих проблем. Зокрема, спостерігається тенденція до формального підходу при обґрунтуванні клопотань про продовження строків, що нерідко призводить до їх автоматичного задоволення без належної перевірки з боку слідчого судді.

Крім того, існуючі законодавчі положення не завжди забезпечують належний баланс між інтересами сторони обвинувачення та правами підозрюваного. Недостатня визначеність критеріїв «обґрунтованості» продовження строків створює передумови для неоднакового застосування норм права та зловживань з боку органів досудового розслідування.

Окремою проблемою є перевантаженість судової системи, що ускладнює здійснення ефективного судового контролю за дотриманням процесуальних строків. У результаті це може призводити до порушення принципу розумних строків, який є складовою права на справедливий суд.

Метою даного дослідження є комплексний аналіз правового регулювання порядку продовження строків досудового розслідування, визначеного Кримінальний процесуальний кодекс України, а також виявлення основних законодавчих гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження та дослідження практичних проблем їх реалізації з метою формулювання пропозицій щодо вдосконалення відповідних правових норм і правозастосовної практики.

Виклад основного матеріалу. Проблематика правового регулювання процесуальних строків у кримінальному судочинстві традиційно перебуває в центрі уваги як науковців, так і практичних працівників органів досудового розслідування, прокуратури та суду. При цьому представники юридичної науки, спираючись на теоретичні напрацювання кримінального процесу, аналіз норм права та емпіричні дані діяльності органів кримінальної юстиції, здебільшого досліджують питання, пов'язані з об'єктивними характеристиками часу у кримінальному провадженні, підставами та процесуальним порядком продовження строків досудового розслідування. Натомість практичні працівники щоденно стикаються з реальними умовами перебігу процесуальних строків, які не лише впливають на їхнє професійне навантаження, а й безпосередньо визначають ефективність досягнення завдань кримінального провадження, зокрема забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду [1, ст. 93].

У наукових колах обґрунтовується, що забезпечення ефективності кримінального провадження значною мірою залежить від належного функціонування інституту процесуальних строків. Проблематика строків у кримінальному процесі залишається актуальною, оскільки їх дотримання регламентується нормами кримінального процесуального законодавства України, зокрема щодо

досудового розслідування та дізнання. Отже, дотримання принципу розумних строків є необхідною умовою ефективності кримінального процесу.

Відповідно до ст. 28 Кримінальний процесуальний кодекс України встановлено, що кожна процесуальна дія чи рішення у кримінальному провадженні мають здійснюватися у розумні строки. Такими вважаються строки, які є об'єктивно необхідними для виконання відповідних процесуальних дій або прийняття рішень, і які не перевищують меж, визначених цим Кодексом [2].

Забезпечення проведення досудового розслідування у межах розумних строків покладається на прокурора та слідчого суддю (у частині розгляду питань, що належать до його компетенції), тоді як дотримання строків судового провадження забезпечується судом.

При визначенні розумності строків кримінального провадження враховуються такі критерії: складність справи (з урахуванням кількості підозрюваних, обсягу та специфіки процесуальних дій тощо), поведінка учасників провадження, а також спосіб реалізації повноважень слідчим, прокурором і судом.

Як зазначає Н.З. Рогатинська, принцип розумності строків полягає у врегулюванні правовідносин із урахуванням інтересів усіх учасників кримінального провадження [3, с. 124]. У свою чергу, наукові дослідження доводять, що строки досудового розслідування виконують дисциплінуючу функцію щодо посадових осіб, які здійснюють кримінальне провадження.

Досліджуючи взаємозв'язок строків досудового розслідування та забезпечення оперативності розслідування кримінальних правопорушень, Г.В. Юркова наголошує, що вимога швидкості не повинна суперечити вимозі повноти дослідження обставин справи, а навпаки – має сприяти її реалізації. Законодавець обґрунтовано поєднує ці дві вимоги, адже оперативність проведення процесуальних дій безпосередньо впливає на повноту розслідування та захист прав і законних інтересів учасників кримінального судочинства [4, с. 4].

Таким чином, у науковому середовищі сформувалася єдина позиція щодо необхідності здійснення досудового розслідування у розумні строки, а їх безпідставне продовження розглядається як порушення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження.

Відповідно до ст. 219 КПК України строк досудового розслідування обчислюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і триває до направлення обвинувального акта до суду, подання відповідних клопотань або закриття кримінального провадження.

До повідомлення особі про підозру строк досудового розслідування становить: 1) дванадцять місяців – щодо нетяжких злочинів; 2) вісімнадцять місяців – щодо тяжких та особливо тяжких злочинів. Після повідомлення про підозру строки завершення розслідування є диференційованими та залежать від характеру кримінального правопорушення.

Передбачено можливість продовження строків досудового розслідування у порядку, визначеному главою 24 КПК України. Водночас загальна тривалість таких строків обмежується встановленими законом межами: один місяць – для кримінальних проступків, шість місяців – для нетяжких злочинів та дванадцять місяців – для тяжких і особливо тяжких злочинів. Загальні засади продовження строків досудового розслідування визначені ст. 294 КПК України. Зокрема, якщо до моменту повідомлення про підозру завершити розслідування неможливо, відповідний строк може бути неодноразово продовжений слідчим суддею за клопотанням слідчого або прокурора.

У випадках, коли після повідомлення про підозру завершити розслідування неможливо через складність провадження, строки можуть бути продовжені: до трьох місяців – керівником прокуратури, до шести місяців – слідчим суддею, до дванадцяти місяців – слідчим суддею за погодженням із Генеральним прокурором або його заступниками.

Строк досудового розслідування злочину підлягає продовженню до трьох місяців у разі неможливості його завершення через складність провадження, до шести місяців – у зв'язку з особливою складністю, а до дванадцяти місяців – за наявності виняткової складності.

Таким чином, строки досудового розслідування є обмеженими. Їх продовження допускається лише у випадках, передбачених чинним законодавством, і не може перевищувати 3, 6 або 12 місяців залежно від рівня складності кримінального правопорушення. Будь-які процесуальні дії, здійснені з порушенням встановлених вимог, визнаються незаконними, а отримані внаслідок цього матеріали – недопустимими доказами, які не можуть бути використані при ухваленні рішень у кримінальному провадженні [5, с. 150].

Відповідно до ст. 295 КПК України, продовження строку досудового розслідування у випадках, передбачених пунктом 1 частини третьої ст. 294 цього Кодексу, здійснюється на підставі клопотання слідчого або прокурора, який здійснює процесуальне керівництво. Копія такого клопотання повинна бути вручена підозрюваному та його захиснику не пізніше ніж за п'ять днів до його подання прокурору, уповноваженому вирішувати питання про продовження строку досудового розслідування. Підозрюваний і його захисник мають право до моменту подання клопотання подати письмові заперечення, які обов'язково додаються до нього і разом із клопотанням передаються на розгляд уповноваженого прокурора.

Прокурор зобов'язаний розглянути подане клопотання у строк не пізніше трьох днів із моменту його отримання, але обов'язково до закінчення встановленого строку досудового розслідування. За результатами розгляду прокурор приймає рішення у формі постанови – про продовження строку або про відмову у такому продовженні. Клопотання задовольняється у разі, якщо прокурор дійде висновку про необхідність додаткового часу для збирання доказів, які можуть бути використані у суді, або для проведення чи завершення експертних досліджень, якщо ці дії не могли бути здійснені раніше з об'єктивних причин. У разі задоволення клопотання прокурор визначає новий строк досудового розслідування, який повинен бути мінімально необхідним для досягнення цілей розслідування.

Аналіз зазначених положень КПК України свідчить, що продовження строку досудового розслідування здійснюється прокурором як процесуальним керівником за клопотанням слідчого на період, необхідний для виконання процесуальних дій або отримання доказів, але в межах граничних строків, встановлених ч. 3 ст. 294 цього Кодексу.

Особливістю цього механізму є те, що прокурор має право ухвалити рішення про продовження строку або відмову в ньому виключно до моменту спливу строку досудового розслідування. Водночас постанова прокурора про продовження строку або відмову у його продовженні не підлягає оскарженню на стадії досудового розслідування.

На практиці формальною підставою для зупинення досудового розслідування нерідко зазначається необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

Отримавши клопотання слідчого, прокурор перевіряє його обґрунтованість і, як правило, приймає рішення про продовження строку досудового розслідування.

Однак суттєвим недоліком цього порядку є те, що інколи прокурор продовжує строк розслідування, яке на момент ухвалення рішення вже було зупинене слідчим.

Згідно з ч. 5 ст. 280 КПК України, після зупинення досудового розслідування забороняється проведення слідчих (розшукових) дій, за винятком тих, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.

Оскільки закон прямо забороняє проведення слідчих дій у період зупинення розслідування, можна дійти висновку, що і продовження строку досудового розслідування в цей період є неправомірним.

Разом із тим існує альтернативна позиція, відповідно до якої прокурор має право продовжити строк навіть під час зупиненого розслідування, оскільки норма ст. 280 КПК України забороняє лише проведення слідчих (розшукових) дій, а продовження строку є процесуальною, а не слідчою дією.

На наш погляд, у таких випадках доцільно керуватися положеннями ст. 295 КПК України, яка зобов'язує прокурора розглянути клопотання у триденний строк, але обов'язково до закінчення строку досудового розслідування.

Отже, з аналізу цієї норми випливає, що продовження строку можливе лише до його спливу, тобто в межах активного досудового розслідування, коли допускається проведення слідчих дій. У разі ж зупинення провадження, коли такі дії не здійснюються (за винятком встановлення місцезнаходження підозрюваного), прокурор не має підстав для продовження строку.

Законодавець загалом визначив перелік обставин, які підлягають доведенню для продовження строку досудового розслідування. Так, відповідно до ч. 8 ст. 295 КПК України прокурор відмовляє у задоволенні клопотання, якщо не доведено необхідність додаткового строку для отримання доказів або проведення експертизи, а також якщо встановлено відсутність достатніх підстав вважати, що мало місце кримінальне правопорушення чи що підозрюваний причетний до нього. Аналогічні підстави для відмови передбачені і ст. 295-1 КПК України щодо рішень слідчого судді.

Водночас щодо дізнання законодавець не встановив таких детальних правил. У ст. 294 КПК України лише зазначено, що строк продовжується у разі складності провадження, а ст. 298-5 передбачає можливість його продовження прокурором до тридцяти днів у разі необхідності проведення додаткових слідчих дій.

Як зазначає С. Максимовська, строк дізнання може бути продовжений і в інших випадках, зокрема при вчиненні кримінального проступку неповнолітнім, невизнанні вини або затриманні особи [6, с. 185]. При цьому прокурор не зобов'язаний у всіх випадках приймати окрему постанову про продовження строку.

Крім того, існує певна неузгодженість між нормами КПК України щодо граничного строку дізнання: одна норма визначає його як один місяць, інша – як тридцять днів [6, с. 185].

На цю проблему звертає увагу і Т. Кузубова, наголошуючи, що необхідність проведення додаткових слідчих дій не завжди свідчить про складність провадження, оскільки поняття «складність кримінального провадження» є ширшим [7, с. 61].

З урахуванням вказаних недоліків І. Гловюк пропонує вдосконалити відповідні норми законодавства шляхом уточнення підстав продовження строків дізнання. Погоджуючись із цими пропозиціями, слід зазначити, що в наукових дослідженнях [8] недостатньо уваги приділяється питанням доказування необхідності продовження строків дізнання, а в чинному КПК України відсутні чіткі вимоги щодо предмета такого доказування.

Для прокурорського порядку продовження строку досудового розслідування до локального предмета доказування, виходячи з положень ст. 295 КПК України, належать такі обставини: 1) факт вчинення кримінального правопорушення; 2) причетність підозрюваної особи до цієї події; 3) складність кримінального провадження (при цьому перелік її ознак, визначений у п. 1 ч. 3 ст. 28 КПК України, не є вичерпним, однак відповідні обставини повинні бути доведені саме як такі, що реально ускладнюють перебіг провадження); 4) процесуальні дії, які потребують проведення або завершення; 5) значущість результатів цих дій для подальшого судового розгляду; 6) строк, необхідний для їх виконання або завершення; 7) час, потрібний для проведення чи завершення експертного дослідження; 8) обставини, які об'єктивно перешкоджали виконанню зазначених процесуальних дій раніше, у тому числі пов'язані із залученням експерта та проведенням експертизи.

Щодо судового механізму продовження строку досудового розслідування, передбаченого ст. 295-1 КПК України, то для нього загалом характерний аналогічний перелік обставин (із уточненням, що йдеться вже про особливу або виняткову складність провадження). Водночас підставою для відмови у задоволенні відповідного клопотання є встановлення його незаконності або необґрунтованості. При цьому КПК України не конкретизує, у чому саме має полягати неправність клопотання (хоча у науковій літературі наявні відповідні підходи [9, с. 27–28]). Також залишається незрозумілим, чому ця підстава не передбачена для випадків відмови у продовженні строку керівниками органів прокуратури різного рівня.

У зв'язку з цим виникає питання, чи повинна правомірність клопотання розглядатися як самостійна обставина, що підлягає доказуванню стороною обвинувачення перед слідчим суддею. На нашу думку, вимога правомірності вже закладена у нормах, які регулюють підслідність, компетенцію органів досудового розслідування та прокурора, підстави і порядок повідомлення про підозру, а також вимоги до змісту клопотання, доданих матеріалів і строків його подання. Відтак вона опосередковано відображена в тих підставах для відмови, які прямо передбачені законом, зокрема у випадках відсутності достатніх даних про подію кримінального правопорушення чи причетність підозрюваного, а також у разі необґрунтованості клопотання.

Слід також зауважити, що в науці висловлюється більш деталізований підхід до визначення предмета доказування, який включає перевірку елементів складу злочину (об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони), правильності кримінально-правової кваліфікації (зокрема, встановлення статусу службової особи), а також оцінку доказів, на підставі яких встановлено обставини кримінального провадження та повідомлено про підозру, з точки зору їх належності, допустимості, достовірності, а сукупності – з урахуванням достатності, взаємозв'язку та доктрини «плодів отруйного дерева» [10]. Водночас застосування останньої має здійснюватися саме в контексті оцінки допустимості доказів, а не окремо чи при визначенні їх сукупності.

В ухвалах слідчих суддів є оцінка обґрунтованості підозри та посилання на докази. Наприклад, слідчий суддя в ухвалі зазначає: «Обґрунтованість повідомленої ОСОБА_1 підозри у вчиненні ви-

щевказаного кримінального правопорушення підтверджується, зокрема, наступними матеріалами кримінального провадження: повним текстом декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2020 рік, поданої ОСОБА_1 (а.с. 30); інформацією з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, яка підтверджує право власності на всі об'єкти нерухомості, якими володіє ОСОБА_3 та ОСОБА_1 (а.с. 127); матеріалами огляду відомостей в мережі Інтернет. Зокрема серед новин виявлено інтерв'ю ОСОБА_1 від 26.03.2020 в якому останній розповідає про своє захворювання на COVID-19, повідомляє про хворобу своєї дружини та про те, що він подарував своїй дружині подорож до Франції і вони разом 7?10.03.2020 літали до вказаної країни (а.с. 39); матеріалами огляду особистої сторінки ОСОБА_6 у соціальній мережі Facebook, під час якого виявлені відомості про спільне проживання із ОСОБА_3 (а.с. 51); матеріалами огляду системи управління даними камер відеоспостереження Smart City, з яких вбачається, що транспортний засіб з номерним знаком «НОМЕР_3», яким користується ОСОБА_1, у ході руху в'їжджає та виїжджає за межі міста Києва Дніпровським шосе у напрямку с. Романків Обухівського району Київської області (а.с. 82); інформацією Державної прикордонної служби, згідно якої за період спільного проживання у 2020 році ОСОБА_1 та ОСОБА_3 неодноразово спільно перетинали кордон України (а.с. 119); матеріалами тимчасового доступу до інформації про споживачів телекомунікаційних послуг і про телекомунікаційні послуги, що вони отримували у 2020 році. Так, згідно протоколу огляду вказаної інформації встановлено, що ОСОБА_1 та ОСОБА_3 постійно проживають на території с. Романків Обухівського району, Київської області за місцем знаходження приватного будинку ОСОБА_3 (а.с. 110); матеріалами тимчасового доступу до речей і документів, що становлять охоронювану законом таємницю, а саме довідки про результат аналізу № 8863 від 17.03.2020 на ім'я ОСОБА_1, у якій ним вказано домашню адресу – с. Романків (а.с. 122); ...Вказані докази є достатніми для висновку, що підозра не є вочевидь необгрунтованою та відповідає стандарту переконання «обгрунтована підозра» [11].

Хоча у цій ухвалі є і відображення саме доказів, по деяким джерелам саме фактичні дані не відображені – «матеріалами обшуку за місцем проживання ОСОБА_1 у АДРЕСА_2, під час якого вилучено, зокрема, інформацією з мобільних телефонів ОСОБА_1 та ОСОБА_3, правовстановлюючі документи на будинок, необхідні для проведення оціночної експертизи (а.с. 133); матеріалами огляду вилучених в ході обшуку копій мобільних телефонів (а.с. 141); матеріалами тимчасового доступу до речей і документів, що становлять охоронювану законом таємницю, а саме інформації Товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) «Медичний центр «Добробут-Поліклініка» (а.с. 117)».

Слід звернути увагу, що для продовження строку досудового розслідування слідчим суддею КПК України прямо вимагає зазначення у клопотанні конкретних «процесуальних дій, проведення або завершення яких потребує додаткового часу». У зв'язку з цим узагальнені формулювання на кшталт «здійснити інші слідчі (розшукові) та процесуальні дії, спрямовані на встановлення істини» [12] не можна визнати достатньо обгрунтованими, оскільки вони не дають змоги слідчому судді чітко визначити, про які саме дії йдеться і з яких причин їх не було виконано раніше. Натомість більш переконливими є обгрунтування, у яких конкретизується, що «упродовж тримісячного строку досудового розслідування зазначені вище слідчі (розшукові) та процесуальні дії не могли бути виконані у зв'язку із ... необхідністю отримання тимчасового доступу до речей і документів, перебуванням свідків поза межами територіальної юрисдикції органу досудового розслідування, потребою виконання процесуальних дій лише після вилучення документів, що є тривалим у часі процесом, а також необхідністю визначення підслідності між різними органами досудового розслідування» [13].

Аналогічно слід підкреслити, що вимога щодо конкретизації процесуальних дій прямо закріплена у законі, тому повторне використання узагальнених формулювань на зразок «виконати інші слідчі (розшукові) та процесуальні дії» [14] також не відповідає критеріям належного обгрунтування, оскільки не розкриває змісту необхідних заходів і причин їх несвоєчасного здійснення.

З урахуванням особливостей локального предмета доказування доцільно погодитися з позицією, що положення ч. 5 ст. 295-1 КПК України фактично встановлює презумпцію відсутності підстав для продовження строку досудового розслідування, яка має бути належним чином спростована стороною обвинувачення [15, с. 67].

У контексті продовження строків досудового розслідування варто звернути увагу на проблему, пов'язану з відсутністю обов'язку врахування інтересів потерпілого при вирішенні цього питання слідчим, прокурором чи слідчим суддею, на що вказує Д. Околотенко. Дослідник звертає увагу

на позитивний досвід Італії, де ст. 406 КПК передбачає процедуру продовження попереднього розслідування: прокурор до закінчення строку має право звернутися до судді з відповідним клопотанням у разі складності розслідування, при цьому продовження допускається лише один раз і не більше ніж на шість місяців. Важливим є те, що суддя зобов'язаний повідомити не лише підозрюваного, а й потерпілого про подання такого клопотання. Такий підхід забезпечує баланс інтересів сторін, оскільки, з одного боку, дозволяє стороні обвинувачення завершити розслідування, а з іншого – запобігає його затягуванню шляхом обмеження можливості продовження строків та встановлення вимоги наявності виняткових підстав [16, с. 137].

У зв'язку з цим видається доцільним удосконалення положень КПК України шляхом запровадження механізмів, які б гарантували врахування інтересів потерпілого при вирішенні питання про продовження строків досудового розслідування, оскільки нині законодавство забезпечує належний захист прав підозрюваного, але не містить достатніх гарантій для потерпілого, інтереси якого не завжди збігаються з публічними інтересами сторони обвинувачення.

З метою впорядкування процесу встановлення обставин локального предмета доказування прокурором або слідчим суддею можна запропонувати таку послідовність: 1) встановлення факту вчинення злочину; 2) доведення причетності підозрюваного до цього злочину; 3) з'ясування обставин, що свідчать про складність провадження; 4) визначення процесуальних дій, які необхідно виконати або завершити, а також їх значення для судового розгляду; 5) встановлення причин, що перешкоджали здійсненню цих дій раніше; 6) визначення строку, необхідного для їх виконання або завершення. При цьому останній елемент підлягає встановленню на завершальному етапі, оскільки у разі встановлення можливості виконання таких дій раніше відсутні підстави для продовження строку досудового розслідування.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що інститут строків досудового розслідування є важливим елементом забезпечення ефективності кримінального провадження та гарантією дотримання прав і свобод його учасників. Нормативне регулювання порядку їх продовження, закріплене у Кримінальний процесуальний кодекс України, загалом спрямоване на досягнення балансу між необхідністю повного та об'єктивного розслідування і забезпеченням принципу розумних строків.

З'ясовано, що законодавство України передбачає достатньо розгалужену систему процесуальних гарантій, серед яких ключову роль відіграють судовий контроль, вимоги до обґрунтованості клопотань про продовження строків, а також забезпечення права сторін на участь у відповідній процедурі. Водночас встановлено, що ефективність цих гарантій значною мірою залежить від належного їх застосування на практиці.

Аналіз правозастосовної практики дозволив виявити низку проблем, що знижують ефективність механізму продовження строків досудового розслідування. До них належать формальний підхід до обґрунтування клопотань, відсутність чітких критеріїв оцінки складності кримінального провадження, неузгодженість окремих норм законодавства, а також перевантаженість судової системи. Окрему увагу привертає проблема можливості продовження строків у зупиненому провадженні та недостатній рівень врахування інтересів потерпілого.

Крім того, встановлено, що існуючий порядок доказування необхідності продовження строків досудового розслідування потребує більшої конкретизації, зокрема щодо визначення обставин, які мають бути доведені стороною обвинувачення. Важливим є також забезпечення єдності підходів до оцінки обґрунтованості підозри та необхідності проведення додаткових процесуальних дій.

З огляду на викладене, обґрунтовано необхідність удосконалення кримінального процесуального законодавства шляхом уточнення критеріїв продовження строків, усунення наявних колізій та запровадження додаткових гарантій захисту прав усіх учасників кримінального провадження, зокрема потерпілого. Водночас важливим напрямом є підвищення стандартів обґрунтування процесуальних рішень та посилення судового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Павловський В.В. Загальні положення досудового розслідування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ. 2016. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua//jspui/handle/123456789/19397>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/46>.

3. Рогатинська Н.З. Розумність строків як одна з основних засад кримінального процесу. *Державата регіони*. 2016. № 5 (53). URL: https://law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2016/24.
4. Юркова Г.В. Реалізація завдань швидкого і повного розкриття злочину в досудових стадіях: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e61d3a8b-ed4f-4be0-849a-853930c90348>.
5. Скрябін О.М. Основні засади розумності строків у кримінальному процесуальному кодексі України. *Право і суспільство*. 2020. № 2, частина 3. URL: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/29369>.
6. Максимовська С.С. Строки досудового розслідування кримінальних проступків. *Київський часопис права*. 2023. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.3.26>.
7. Кузубова Т.О. Законодавчі та прикладні проблемні питання строків проведення дізнання. Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практичного семінару (30 жовтня 2020 року) / упор. А.Я. Хитра. Львів: ЛьвДУВС. 2020. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11890>.
8. Досудове розслідування кримінальних проступків: монографія / В.Г. Дрозд та ін. Київ: 7БЦ. 2023. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/301851>.
9. Гловюк І., Малахова О. Проблемні питання здійснення захисту при продовженні строку досудового розслідування. *Вісник НААУ*. 2019. № 7–8 (55). URL: https://www.researchgate.net/publication/381696513_Glovuk_I_Malahova_O_Problemni_pitanna_zdiysnenna_zahistu_pri_prodovzenni_stroku_dosudovogo_rozsliduvanna_Visnik_NAAU_2019_No7-8_55_S_25-28.
10. Ханін С. Подовження строку досудового розслідування в порядку ст. 295-1 КПК України. 2023. URL: <https://pravo.ua/prodovzhenniastroku-dosudovoho-rozsliduvannia-v-poriadku-st-295-1-kpk-ukrainy>.
11. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 12.01.2022, справа № 991/104/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102951376>.
12. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 19.09.2022, справа № 991/3684/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106494139>.
13. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 02.04.2024, справа № 991/2571/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118358759> (дата звернення: 25.06.2024).
14. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 19.09.2022, справа № 991/3684/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106494139> (дата звернення: 25.06.2024).
15. Аленін Ю., Малахова О. Проблемні питання продовження строку досудового розслідування слідчим суддею. *Право України*. 2018. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2018_8_7.
16. Околотенко Д. С. Процесуальні строки на стадії досудового розслідування. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю. Право. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2024. URL: <https://www.navs.edu.ua/files/spec-vchena>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 30.03.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації: 10.05.2026

© Гроховська К.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0